

Krzysztof Urbański

Kielecciana w zbiorach Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach : zarys problematyki

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 22, 142-155

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF URBAŃSKI

KIELECCIANA W ZBIORACH DZIAŁU HISTORII MUZEUM NARODOWEGO W KIELCACH. ZARYS PROBLEMATYKI

Stworzenie samodzielnego Muzeum Historii Kielc przez Urząd Miejski pozwala Muzeum Narodowemu w Kielcach pomyśleć o utworzeniu Działu poświęconego historii regionu, ale z mocnym podkreśleniem historii miasta. Predysponują nas do tego zbiory.

W 1606 roku Kielce liczyły zaledwie 848 mieszkańców, w 1789 r. – 1400, a w momencie odzyskania niepodległości w 1918 r roku – 40 921. 100 tysięcy przekroczyły dopiero w 1965 roku, dziś mają około 200 000 osób. Do 1862 roku zamieszkiwali je głównie Polacy, ale spotykamy także Austriaków i Rosjan. Nie licząc garnizonów wojskowych, bo tych ostatnich była garstka. Po upadku powstania styczniowego obserwujemy masowy napływ ludności żydowskiej, która w okresie międzywojennym stanowiła już 1/3 stałych mieszkańców.

Z końcem XVIII w. Kielce przestały być miastem biskupim, w 1795 roku stały się siedzibą powiatu, a w 1816 województwa. Awans administracyjny wpłynął wyraźnie na ożywienie polityczne i gospodarcze. Spore znaczenie miał również fakt utworzenia w Kielcach, przez Stanisława Staszica, Dyrekcji Głównej Górniczej oraz Szkoły Akademiczno-Górniczej.

Okres prosperity gospodarczej szybko minął, przyszły kolejne powstania, restrykcje, zniszczenia. Wiek XIX był szczególnie trudny dla miasta. Kielczanie zaangażowali się w pomoc dla powstania listopadowego, byli świadkami zesłania księdza Piotra Ściegiennego, aktywnie wsparli walki lat 1863-1864.

Kolejny wiek przyniósł ważne wydarzenia: rewolucję lat 1905-1907, a wraz z nią rozwój ruchu robotniczego i polskiego szkolnictwa. Rok 1914 zaznaczył się wejściem do Kielc oddziałów strzeleckich. Okres dwudziestolecia międzywojennego był niezwykle istotny. Niepodległość pozwoliła na szybki rozwój gospodarczy miasta; rozwinął się ruch spółdzielczy, powstały związki zawodowe, szkolnictwo, lecznictwo, kultura oraz sport. Nie bez znaczenia był fakt, że mieściły się tu władze wojewódzkie. Według statystyk w 1930 roku w Kielcach prosperowało 51 przedsiębiorstw, w tym trzy duże zakłady metalowe produkujące m.in. uzbrojenie na potrzeby wojska.

Lata 1939-1945 przyniosły ogromne zniszczenia i dewastację polskiego majątku narodowego, zaznaczyły się też tysiącami ofiar i bezwzględna walką z oku-

pantem. Zbrodnicza polityka niemiecka doprowadziła w 1942 r. do całkowitego unicestwienia społeczności żydowskiej. Ocenia się, że w latach wojny zginęło w Kielcach 10 000 Polaków i około 20 000 Żydów.

Po 1945 r. nastąpił szybki rozwój miasta, zarówno pod względem gospodarczym jak i kulturalnym; uwidoczniło się to szczególnie po 1956 roku. Dziś stolica województwa świętokrzyskiego licząca ponad 200 000 mieszkańców poszczycić się może kilkudziesięcioma zakładami przemysłowymi, wyższymi uczelniami i dość nowoczesną infrastrukturą¹.

Muzeum Narodowe w Kielcach kontynuator założonego w 1908 roku przez Polskie Towarzystwo Krajoznawcze pierwszego w mieście muzeum, jako jedno z zadań stawia sobie za cel gromadzenie i opracowywanie pamiątek związanych z regionem i jego stolicą.

Co udało się ocalić z historii miasta? Co zdołali zebrać, opracować i zabezpieczyć pracownicy muzeum? Pytania interesujące dla historyków, miłośników Kielc, muzealników. Analiza posiadanych eksponatów pozwala stwierdzić, że wszystkie działy MNKi zgromadziły zabytki związane ze stolicą Regionu Świętokrzyskiego. Niewątpliwym potentatem jest tu Dział Historii. Eksponaty trafiły tu głównie drogą zakupów, ale jest także wiele darów przekazanych przez miłośników miasta i regionu. Omawianie poszczególnych pozycji jest praktycznie niemożliwe, pozostaje więc skoncentrować się na określonych grupach zabytków.

Plany, mapy, ikonografia. W zbiorach muzeum znajdują się plany miasta z lat 1861, 1914, 1915, 1938 oraz 1940 roku, co w zasadzie daje możliwość prześledzenia przestrzennego rozwoju Kielc. Do tego zbioru należy zaliczyć również mapę sztabową z lat 1939-1945². Unikatową pozycją jest plan miasta geometry, Mariana Potockiego z 1821 roku pozwalający m.in. na zapoznanie się ze stosunkami własnościowymi i przestrzennymi³.

Z ikonografii niewątpliwym rarytasem jest XVIII-wieczna weduta altarysty, ks. Antoniego Brygierskiego, który wykonał ją między 1753 a 1756 rokiem, na papierze ze znakiem wodnym MD. 1749, (obok postać rycerza na koniu; św. Jerzy?), rysunek ukazuje zabudowania wzgórza zamkowego; kościół św. Trójcy, katedrę i pałac biskupi⁴. Obraz olejny Szymona Górnickiego z połowy XIX w. przedstawia tzw. Bramę Krakowską, rozebraną w 1868 roku, w związku z decyzją budowy cerkwi. Z roku 1910 pochodzi pastela Zbigniewa Odrzywolskiego (powstała wg jego projektu) przedstawiająca Dom Towarzystwa Wzajemnego Kredytu w Kielcach z 1913 roku u zbiegu ówczesnych ulic Kolejowej i Czystej (dziś Sienkiewicza i Paderewskiego), przez wiele lat był to jeden z najbardziej okazałych gmachów przy głównej ulicy Kielc, chętnie uwieczniany na widokówkach⁵.

W roku 1970 Henryk Papierniak przekazał do muzeum 10 swoich grafik przedstawiających różne fragmenty miasta, w tym: Plac Partyzantów (Rynek),

¹ J. Pazdur, *Dzieje Kielc do 1863 roku*, Warszawa, Kraków, Wrocław 1967; Tenże, *Dzieje Kielc 1864-1939*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1971; J. Kuczyński, *Kielce przedlokacyjne*, Kielce 1982; J. Zieliński, *Kielce w Polsce Ludowej*, Warszawa 1978

² MNKi/H/ 1301, 1959, 2070, 2363, 2430

³ Tamże, 1016

⁴ Tamże, 2754

⁵ Tamże, sygn. 185, 2000

pałacyk Zielińskiego przy ulicy Zamkowej, katedrę, widok Kadzielni i klasztoru na Karczówce⁶.

Ważnym materiałem do ikonografii grodu są zachowane pocztówki. Możemy wyróżnić tu trzy grupy: z lat 1900-1918, z okresu międzywojennego i II wojny światowej oraz wydane po 1945 roku. Większość z nich ukazuje charakterystyczne fragmenty miasta lub nowe obiekty wznoszone w tym czasie w Kielcach. Kilka z nich uwiecznia wydarzenia polityczne – i tak np. widokówka wpisana pod numerem MNKi/H/3830 przedstawia mszę polową 1 Pułku Piechoty Legionów na tle katedry, pocztówki MNKi/H/3822, 3833 obchody rocznicy powstania styczniowego z 1916 roku. Najciekawsze są te najstarsze ukazujące: widok ogólny miasta, Krakowską Rogatkę, staw w parku miejskim z letnią altaną, salę gimnastyczną w Zakładzie Naukowo-Wychowawczym Marii Krzyżanowskiej⁷. Warto zaznaczyć, że wydawcą trzech pierwszych z lat 1904-1905 był Gustaw Goldwasser, właściciel księgarni i sklepu papierniczego „Pocztówka” przy ulicy Kolejowej 25 (zginął w 1942 roku). Spore zasługi wydawnicze miała Mina Pelerman, córka znanego księgarza i wydawcy Morica (Michała) Goldhaara⁸.

Z lat 1914-1918 pochodzą kolejne widokówki przedstawiające: Seminarium Duchowne, katedrę, klasztor na Karczówce, park miejski, ulice Małą, Dużą i Pocztową, dworzec kolejowy, bazar, wojskowy szpital austriacki przy placu Św. Leonarda⁹. Ich autorami są: Stanisław Sanecki, Adam Badzian i Jan Ziemiński. Cześć zgromadzonych pocztówek została wydana nakładem Salonu Malarzy Polskich w Krakowie. Z okresu XX-lecia międzywojennego na uwagę zasługuje m.in. 15 wielobarwnych kart z widokami Kielc z lat 1925-1926, wydanych przez Władysława Anczyca w Krakowie według obrazów Władysława Szulca. Z tego też czasu pochodzą widokówki wydawane przez: „Akropol” w Krakowie, „Retofot” w Warszawie oraz „Retogram” w Poznaniu – razem 26 sztuk.

Wraz z rozwojem miasta, na rynku wydawniczym, spotkać można coraz szerszą ofertę pocztówekową, m.in. przedstawiającą nowe budowle: Domu Wychowania Fizycznego i Przeposobienia Wojskowego, Sanktuarium Józefa Piłsudskiego, szpitala dla dzieci im. dr. Władysława Buszkowskiego¹⁰.

Z lat okupacji niemieckiej pochodzi jedna widokówka (5 zdjęć z fragmentami miasta) wydana w 1940 roku, wpisano ją pod nr MNKi/H/2374/20. Po roku 1945 reprezentatywny jest zbiór złożony z 56 pozycji wydanych, przede wszystkim, przez: „Jedność”, „Czytelnika”, „Ruch” i Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Widzimy na nich stare fragmenty miasta: Rynek, plac Św. Tekli, gmach Muzeum Świętokrzyskiego, budynek Komitetu Wojewódzkiego PZPR, gmach Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz sienkiewiczowską dzielnicę mieszkaniową¹¹.

W zbiorach MNKi znakomicie prezentuje się kolekcja zdjęć: ilustrująca architekturę miasta, dziś już nieistniejącą lub przebudowaną, fotografie z dziejów kieleckich zakładów pracy, szkolnictwa, obchodów rocznic patriotycznych. Część z nich związana jest z ludźmi, którzy odegrali znaczącą rolę w mieście. Na jed-

⁶ Tamże, 1884/ 1-10

⁷ Tamże, 2108/18, 2108/25, 3898. 3899

⁸ K. Urbański, R. Blumenfeld, *Słownik kieleckich Żydów*, Kielce 1995, s. 54

⁹ MNKi/H/ 2108/17, 19, 23, 25, 63, 68, 77, 80, 81, 2134/ 131, 2375/5, 2388/1, 4, 8, 252, 3159, 3831

¹⁰ Tamże 2089, 2108/60-63, 67, 72-75, 2374/17-19, 3849, 2374/7, 9, 15, 24, 30, 32

¹¹ Tamże, 2108/1-6, 8-16, 27-33, 35, 36, 40, 44, 45, 2374/11, 13, 14, 16, 22, 26-28

nym zdjęciu, pochodzącym z 1897 r. – tableau maturzystów Gimnazjum Realnego Męskiego. 10 innych przedstawia nauczycieli i uczniów Zakładu Naukowo-Wychowawczego Marii Krzyżanowskiej z lat 1908-1918, tyleż samo uczniów i pedagogów Szkoły Handlowej z lat 1905-1907¹². Z historią Gimnazjum im. J. Śniadeckiego związanych jest 5 zdjęć z lat 1920-1936. W większości są to tableau poszczególnych roczników kończących szkołę. Miejscowi mistrzowie fotografii starali się również utrwać ważne wydarzenia rozgrywające się w mieście. Mamy m.in. zdjęcia z obchodów Bożego Ciała w 1908 r., uczestników wigilii zorganizowanej dla legionistów w resursie kupieckiej, uczestników jasełek dla rannych polskich żołnierzy z 1916 roku, uroczystości obchodów rocznicy Konstytucji 3 Maja w 1917 roku, mszę żałobną na placu Wolności za Marszałka Józefa Piłsudskiego w 1935 roku, a także pochodzące z 1937 roku zdjęcia z wręczenia sztandaru kieleckiemu 2 Pułkowi Artylerii Lekkiej.

Na uwagę zasługują 3 zdjęcia wpisane pod numerami MNKi/H/3851, 3912, 3913 związane z dziejami Straży Ogniowej w Kielcach z lat 1900-1930. Przedstawiają oficerów i działaczy Straży m.in.: Edwarda Karsza, Józefa Sieradzkiego, Bronisława Biłowieckiego i Mieczysława Jaskulskiego.

Do tej grupy zdjęć zaliczyć należy zbiorową fotkę działaczek Ligi Kobiet z 1914 roku, „Sokoła”, 2 zdjęcia oficerów kieleckiego garnizonu z lat 1925 i 1934, grupę kielczan – członków Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów oraz działaczy sekcji fotograficznej PTK¹³.

Na szczególną uwagę zasługują fotografie przedstawiające ludzi, którzy odegrali ważną rolę w dziejach miasta. Są wśród nich: Wojciech Biechoński – naczelnik wojennego powiatu kieleckiego z okresu powstania styczniowego, Stefan Żeromski w otoczeniu księży Stefana Kasperskiego i Antoniego Grudzińskiego, Stefan Artwiński – aptekarz i prezydent Kielc, Stanisław Rachalewski – fotograf i działacz PTK, Edmund Massalski – działacz PTK i dyrektor Muzeum Świętokrzyskiego, pułkownik Józef Gierowski. Na 2 zdjęciach utrwalono Józefa Sieradzkiego – członka Straży Ogniowej i znanego cyklistę¹⁴. Znajdujemy też zdjęcia wojewody Władysława Dziadosza oraz Tadeusza Szymona Włoszka, współtwórcy i późniejszego dyrektora muzeum kieleckiego.

Część z nich – zwłaszcza zbiorowych, jak np. tableau pracowników Banku i Spółek Zarobkowych (1913 r.) czy pracowników Urzędu Wojewódzkiego z 1921 roku¹⁵ wymaga jeszcze żmudnej pracy nad ustaleniem występujących tam osób i piastowanych wówczas funkcji. Podobnie trudno będzie ustalić dane osób znajdujących się na zdjęciach pochodzących z firm fotograficznych Bronisława Wilkoszewskiego, Stanisława Rachalewskiego, Władysława Krajewskiego.

Muzeum posiada także zdjęcia z lat 1900-1918, a na nich: pałacyk Jana Hönigmann – znanego kupca kieleckiego, klasztor na Karczwońce, plac Panny Marii, kościół św. Trójcy, hotel „Bristol”, gmach Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego i Towarzystwa Wzajemnego Kredytu. Z międzywojnia pochodzą zdjęcia: skoczni narciarskiej na Stadionie, krzyża pamiątkowego na Bruszni, wnętrza domu rodzinnego Rachalewskich (5 sztuk) i mostu na Słowiku¹⁶.

¹² Tamże, 2097, 2100, 2539, 2540, 2653/1, 2, 7, 8, 2869, 3748, 3749, 2098, 2151

¹³ Tamże 2652, 3635, 3636, 3783, 3784, 3845, 3917

¹⁴ Tamże 3914, 3916/ 1-2

¹⁵ Tamże, 3750, 3788

¹⁶ Tamże 3224, 3911, 2652/5, 3907-3910, 2652/3, 2427, 2548, 2652/4, 2700

W latach 70. XX w. do muzeum przekazano 69 fotografii związanych z kieleckimi zakładami metalowymi, w tym 12 zdjęć z fabryki Polmo-SHL w Kielcach, pozostałe ilustrują Fabrykę Pomp w Białogonie i pomniejsze zakłady produkcyjne. Zakłady rektyfikacyjne w Kielcach przy ulicy Składowej utrwalono na zdjęciu z 1914 roku¹⁷.

Pod sygnaturami MNKi/2901/1-3, 2717, 2719-2722 2730-2736, zdeponowano 22 negatywy szklane formatu pocztówkowego, pochodzące ze zbiorów PTK. Utrwalono na nich fragmenty miasta (12 sztuk) oraz folklor kieleckich przedmiotów.

W latach 1918-1939 w Kielcach istniał dość prężny ośrodek fotografii amatorskiej i sekcji fotograficznej działającej przy PTK. Z czasów tych zachowało się kilka ciekawych eksponatów m.in.: powiększalnik wykonany przez Jana Kłodawskiego, kopiarka wykonana przez K. Skoczka, opakowanie z papieru fotograficznego rozprowadzane przez „Skład Materiałów Aptecznych Braci Bolechowskich w Kielcach”, opakowanie po kliszach szklanych Wytwórni Fotochemicznej „Orion” w Kielcach, którego właścicielem był Kopel Gringras¹⁸.

W 1991 roku (3 czerwca) ważnym dla Kielc wydarzeniem była wizyta Papieża Jana Pawła II. Zdjęcia wykonane przez artystę fotografa Henryka Pieczuła rejestrują wszystkie ważniejsze momenty wizyty, w tym pobyt Papieża w pałacu (numery MNKi/H/4650/1-87). Papież Jan Paweł II przebywając w reprezentacyjnych komnatach przekazał do zbiorów medale bite w złocie, srebrze i brązie, wydane z okazji 13 rocznicy jego pontyfikatu oraz setnej rocznicy ogłoszenia encykliki *Rerum Novarum*¹⁹.

Archiwalia. Obejmują: druki zwarte, rękopisy, ogłoszenia, afisze, obwieszczenia oraz wszelkiego rodzaju zaświadczenia. Są tu statuty, sprawozdania z działalności instytucji państwowych, społecznych oraz organizacji charytatywnych działających w różnym czasie na terenie miasta. W zbiorach znalazły się statuty: Stowarzyszenia Spółdzielczego – Tania Kuchnia „Społem” (1915), Towarzystwa Przyjaciół Nauk i Oświaty w Kielcach (1927), Polskiej Organizacji „Wolność” (1928) Kieleckiego Towarzystwa Dobroczynności „Caritas” (1935) oraz podobnej instytucji „Chrześcijański Dobroczynny Kredyt w Kielcach” (1936). Ciekawy dla historyka jest materiał zawarty w wydawanych drukiem sprawozdaniach. W muzealnych zbiorach znajdują się m.in. sprawozdania Obywatelskiego Komitetu Ratunkowego z lat 1914 i 1916, sprawozdanie magistratu i Komitetu Doradczego z 1916 roku, sprawozdanie Seminarium Nauczycielskiego z lat 1917-1918²⁰.

Na uwagę zasługuje sprawozdanie magistratu, gdyż zawiera m.in. dane dotyczące działalności gminy żydowskiej w Kielcach. Biorąc pod uwagę fakt, że znaczną ilość akt, obrazujących środowisko żydowskie w Kielcach zniszczono, wszelkie zachowane materiały są ważne – do tej grupy dokumentów należy zaliczyć również projekty, preliminarze budżetowe miasta z lat: 1918, 1925-1926, 1927-1928, 1929-1930 oraz 1933-1934²¹. Za ciekawostkę można uznać znajdującą się pod sygnaturą 73 „Książkę właściciela domu” służącą do zapisywania dni, w któ-

¹⁷ Tamże, 2938/1-3, 2935/1-2, 2936/1-16, 293/1-2, 2942, 3845

¹⁸ Tamże, 2558, 2560, 2565, 2862, 2864

¹⁹ MNKi/N/2731-2733

²⁰ MNKi/H/, 481, 2503, 2013, 1653, 1654, 446, 546, 803

²¹ Tamże 1544, 1548, 1545, 1650, 3609

rych ...sadze przez kominiarza wycierane były, pochodzącą z 1864 roku, zaś pod sygnaturą MNKi/H/1649 „Księgę obrachunkową” Centralnej Kasy Kredytu Bezprocentowego z lat 1914-1918.

Do cennych archiwaliów zaliczyć należy „Księgę radziecką miasta Kielc z lat 1789-1792 oraz tablice hiberny 1803” i „Opis geograficzno-historyczny i statystyczno-techniczny Zakładów Rządowo-Górnicznych oddział w Białogonie” (z lat 1842-1883) oraz „Kronikę” Tadeusza Szymona Włoszka z lat I wojny światowej. Z tego okresu pochodzi również „Notatnik” kielczanina Władysława Greena²². Z dziejami oddziału kieleckiego PTK związane są: „Księga kontroli” zbiorów bibliotecznych PTK za lata 1912-1939 oraz spis książek będących na stanie Muzeum Świętokrzyskiego w lipcu 1939 roku. Ważnym przyczynkiem do dziejów muzeum może być „Księga pamiątkowa Muzeum Świętokrzyskiego” za lata 1945-1961 oraz „Księga pamiątkowa” wystawy zorganizowanej w 1964 roku (sygnatury MNK/H/ 31, 40, 148, 2494, 2495).

W październiku 1937 roku przybył do Kielc marszałek Edward Rydz-Śmigły na uroczystość wręczenia sztandaru 4 Pułku Piechoty Legionów. W związku z tym polecono założyć „Księgę złotą miasta Kielc”²³, do której mieli się wpisywać przybywający do miasta przedstawiciele rządu, generalicji, kolejni prezydenci, radni i osoby zasłużone. Wojna sprawiła, że tylko kilka osób zdołało złożyć swe podpisy, w tym marszałek, wojewoda i prezydent miasta. Księga jest aktualnie eksponowana w Sanktuarium Józefa Piłsudskiego.

Jako ciekawostkę można potraktować znajdujące się we wspomnianej „Księdze...” dwa wyciągi z protokołów posiedzeń Rady Miejskiej, na których podjęto decyzję nadania honorowego obywatelstwa najpierw Józefowi Piłsudskiemu (1921 roku), a w 15 lat później marszałkowi Edwardowi Rydzowi-Śmigłemu.

Drogą zakupów i darowizny do Działu Historii MNKi trafiło kilkanaście różnych dzienników i czasopism. Są to pojedyncze egzemplarze, bardziej przydatne do eksponowania niż prac badawczych. Niektóre z nich wnoszą wiele informacji o Kielcach i zasługują na uwagę. Z czasu I wojny światowej pochodzą: „Ojczyzna” (1914), „Dziennik Urzędowy Polskiej Organizacji Narodowej” (1914), „Dziennik Urzędowy Komisarjatu Wojsk Polskich” (1914), „Dziennik c i k Komendy Powiatowej” (1918), pojedynczy numer endeckiego „Kuriera Polskiego” oraz jednodniówki „Ojczyzna” (październik 1917) poświęconej Tadeuszowi Kościuszce.

Z dziejami Legionów i rodzącego się wówczas polskiego wojska związane są: „Jednodniówka – Nowe Życie”, „Czwartak”, „Szlakiem Kadrowki”. Pierwsza pozycja wydana została w Kielcach w 1914 roku w czasie pobytu Strzelców Józefa Piłsudskiego, druga związana była z 4 Pułkiem Piechoty Legionów, który stacjonował w Kielcach, trzecia to okolicznościowe pismo wydane w 10. rocznicę wejścia Strzelców do Kielc²⁴.

Rarytasem z okresu międzywojennego jest pojedynczy egzemplarz pisma satyrycznego pt. „Cyruлик Kielecki” z 1929 roku (pozycja MNKI/H/2102), rarytasem, bo pismo szybko splajtowało, co nie najlepiej świadczy o poczuciu humoru kielczan. Zawiera ono m.in. karykatury niektórych radnych. Poza tym dział posiada pojedyncze egzemplarze „Słowa” z 1925 roku, „Przeglądu Tygodniowego” z 1926 oraz „Opinii” z 1929 roku.

²² Tamże, 178, 1046, 3603

²³ Tamże, 411

²⁴ Tamże, 445, 2103, 2104

Z okresu II drugiej wojny światowej udało się kupić niepełny komplet „Kurier Kielecki” z lat 1940-1944, pojedyncze numery „Gazety Kieleckiej”, „Dziennika Kieleckiego”, „Ziemi Kieleckiej”. Na uwagę zasługuje dodatek nadzwyczajny „Dziennika Kieleckiego” z 9 maja 1945 roku o pokonaniu Niemiec i zakończeniu wojny w Europie. Wspomniane pisma skatalogowano pod numerami: MNKi/H/2057, 2961, 2032, 2224, 2269, 2434, 2444.

Unikatowym w skali kraju jest zbiór afiszy, ogłoszeń, obwieszczeń oraz ostrzeżeń wydawanych przez okupacyjne władze austriackie w latach 1916-1918, które obrazują system bezwzględnej grabieży ziem polskich, m.in. traktowania mieszkańców jako tanią siłę roboczą i poboru rekruta, a także rezerwuaru żywności. Aż 93 obwieszczenia dotyczą spraw gospodarczych: ograniczeń w handlu, rekwirowania zbóż, skór, nafty, metali kolorowych, ograniczeń w spożywaniu mięsa, chleba, owoców, ziemniaków i kasz. O obowiązujących wówczas cenach w mieście możemy się dowiedzieć z 22 afiszy. Porównanie cen z lat 1916-1918 świadczy o stale narastającej drożyznie na podstawowe artykuły: mięso, tłuszcze, mleko, chleb. 11 afiszy informuje o kursie rosyjskiego rubla i austriackiej korony (obie waluty były w powszechnym użyciu)²⁵.

W związku z brakiem ludzi do pracy, zwłaszcza w przemyśle ciężkim, Austriacy próbowali zwerbować polskich robotników, przede wszystkim wysoko wykwalifikowanych, na wyjazd do Austrii, na Węgry i do Niemiec, obiecując oprócz poborów, żywność, o którą na ziemiach polskich było coraz trudniej. Dział Historii posiada 8 takich afiszy. Z innych należy wymienić 3 plakaty dotyczące życia kulturalnego Kielc, tyleż samo dotyczy mobilizacji osób narodowości węgierskiej, austriackiej i bośniackiej. 8 ostrzeżeń dotyczy kar za posiadanie broni, pomoc jeńcom, noszenie mundurów legionów.

O ile stopa życiowa ludności w zaborze austriackim pogarszała się z roku na rok, o tyle sprawy polityczne i społeczne kształtowały się tu stosunkowo pozytywnie. Zezwolono m.in. na obchody rocznic bliskich sercu Polaków, tworzenie organizacji społecznych oraz spolszczenie administracji. Zachowało się sporo odezw, apeli, plakatów i afiszy wzywających do uroczystych obchodów 85-lecia powstania listopadowego, 50-lecia powstania styczniowego, setnej rocznicy śmierci Tadeusza Kościuszki, kolejnych rocznic Konstytucji 3 Maja²⁶.

Z tego okresu pochodzi również 8 ulotek, z których przynajmniej dwie zasługują na uwagę. Pierwsza z nich, z 1914 r. skierowana do kieleckich Żydów, wzywa do poparcia polskiego ruchu niepodległościowego, druga, przeciwko biskupowi Augustynowi Łosińskiemu, którego uważano za przeciwnika idei legionowej. Oryginalnym drukiem jest klepsydra – paszkwil, oskarżający wspomnianego biskupa o sprzyjanie Rosji²⁷.

Zarówno po I jak i II wojnie światowej życie polityczne Kielc toczyło się przyspieszonym rytmem: wybory do Rady Miejskiej w 1919 roku, następnie do Sejmu i Senatu wywołujące namiętne dyskusje i spory, w których często zapominano, że osłabia to młode państwo.

²⁵ Tamże, 531, 535, 536, 539, 543, 544, 547-552, 554-564, 566, 567, 573, 575, 583-590, 594, 597, 601-609, 611, 613-619, 622, 623, 628-632, 638, 650, 659, 666, 671, 686, 693, 643, 662, 669, 682, 690, 691

²⁶ Tamże, 454/1-2, 462/1-9, 1685, 1706, 1763A, 2036/1

²⁷ Tamże, 474, 1230, 3233, 2161

W Dziale Historii zgromadzono 18 afiszy, plakatów i odezw. Warto tu wspomnieć m.in. o odezwie „Zarządu Głównego Związku Ludu Katolickiego” skierowaną do wiernych w związku z wyborami do Sejmu, nawołującą ich do głosowania jedynie na posłów uzgodnionych z księżmi. Do tej grupy dokumentów należy zaliczyć: odezwę prezydenta miasta informującą o organizacji wyborów, odezwę kieleckiego oddziału Polskiej Partii Socjalistycznej oraz apel dr. Władysława Buszkowskiego (inicjatora budowy szpitala dziecięcego) nawołujący do zaniechania sporów politycznych dla dobra państwa. O napiętej sytuacji i bezpardonowej walce politycznej świadczą również kolejne 2 odezwy. Jedną, członkowie Chrześcijańskiego Narodowego Stronnictwa Pracy i Związku Ludowo-Narodowego skierowali przeciwko Józefowi Piłsudskiemu. Drugą, sygnowaną przez PPS, PSL, NPR, POW, Związek Legionów i Radę Klasową Związków Zawodowych zwrócono przeciwko polityce Związku Chrześcijańskiej Jedności Narodowej (numery MNKi/H/1091, 1092, 1709, 1732, 1739, 1744, 1927).

Zacietrzewienie polityczne w kraju doprowadziło w efekcie do śmierci pierwszego prezydenta Rzeczypospolitej – Gabriela Narutowicza, wywołując oburzenie społeczeństwa. Przyszły chwile refleksji. W wielu odezwach potępiono mord. Dwie z nich trafiły do kieleckiego muzeum (numery MNKi/H/2303, 2504/1); w pierwszej, wydanej przez NPR, PPS, PSL, POW, Radę Klasową ZZ i Zw. Legionistów potępiono „zwyrodnienie prawicy”, w drugiej, wydanej przez PSL „Wyzwolenie”, PPS, PSL, POW, Radę Okręgową Zjednoczenia Zawodowego Polskiego woj. kieleckiego potępiono „anarchię w kraju”.

Po II wojnie światowej walka polityczna znów przybrała na sile. Odezwa Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych w Kielcach zwraca uwagę na nasilające się akcje podziemia. Dwa inne afisze informują o zakończeniu reformy rolnej oraz uruchomieniu szkolnictwa podstawowego na terenie Kielc. Z 1946 roku pochodzą plakaty, które ukazały się z okazji rocznicy powstania PKWN, obchodów 1 Maja, jest także obwieszczenie o manifestacji z okazji zawarcia układu Polska-ZSRR. Przejawem odradzania się życia kulturalnego są afisze informujące o pierwszym koncercie zorganizowanym staraniem Związku Muzyków w sali kina „Palace” (11 lutego 1945 r.), oraz wieczorze piosenki z lat 1918-1945 (25 marca 1945 r.)²⁸.

Omawiając zbiory Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach należy jeszcze wyodrębnić trzy duże grupy eksponatów związane z: walką o wyzwolenie narodowe, przemysłem, rzemiosłem i handlem, działalnością społeczną i charytatywną.

Demonstracje poprzedzające wybuch powstania styczniowego, zwłaszcza rozgrywające się w Warszawie, znalazły w mieszkańcach Kielc bacznych obserwatorów, a następnie naśladowców. Z okresu „żałoby narodowej” pochodzą 2 eksponaty reprezentujące tzw. czarną biżuterię; jest to krzyż z 1861 roku z napisem „Warszawa” i obrączka z wygrawerowaną datą 1861. Zachował się też list pasterski biskupa administratora diecezji kielecko-krakowskiej Macieja Majerczaka z 3/11 czerwca 1864 r. z apelem o zaprzestanie walk²⁹.

W 1933 r. z okazji 70. rocznicy powstania, byłym jego uczestnikom wręczono „Krzyż 70-lecia Powstania Styczniowego”. Otrzymał go m. in. Tadeusz Szymon Włoszek, który przekazał go następnie do muzeum. Z tego też czasu pochodzi

²⁸ Tamże, 1108, 1133, 1187, 1190, 1196, 1211, 1419, 1898, 1931, 1191, 1194

²⁹ Tamże, 1295, 2365, 415

rogatywka noszona w międzywojniu przez weteranów powstania. W zbiorach znalazło się też zaświadczenie wydane Antoniemu Jakóbkiewiczowi przez Ministerstwo Spraw Wojskowych, stwierdzające udział w walkach lat 1863-1864³⁰.

Z lat rewolucji 1905-1907 pochodzą odezwy: Komitetu Kieleckiego PPS z listopada 1905 roku nawołujące do walki z reżimem carskim oraz ze stycznia 1906 roku wzywające ludność do strajku, a także afisz wzywający do bojkotu wyborów do Dumy. Z tym okresem, w pewnym sensie, związany jest dyplom „Byłemu więźniowi politycznemu” z oryginalnym podpisem Józefa Piłsudskiego i odznaka nadana Henrykowi Potockiemu.

Lata 1918-1921 wymagały sporych wyrzeczeń od obywateli. 7 września 1920 roku magistrat Kielc zwrócił się do mieszkańców o jednorazową daninę w naturze, którą chciano przeznaczyć na potrzeby odradzającego się Wojska Polskiego. Zachowało się pokwitowanie wydane Janowi Brudkowi świadczące o złożeniu daru na Skarb Narodowy. Do tej grupy dokumentów należy zaliczyć również 5 odezw do Kielczan wzywających do poparcia walki o Śląsk i tworzenia komitetów Zjednoczenia Śląska z Rzeczypospolitą (numery MNKi/H/487, 1062, 1220, 1327, 1723, 1730, 1811, 2302, 2509).

Z kilkudziesięciu eksponatów związanych z II wojną światową – 31 bezpośrednio dotyczy Kielc. Z początkowego okresu wojny na uwagę zasługują: 3 podania więźniów politycznych osadzonych przy ul. Zamkowej, którzy 28 sierpnia 1939 roku zgłosili gotowość walki w szeregach armii polskiej i odezwa prezydenta Stefana Artwińskiego w sprawie zaopatrywania się mieszkańców w sprzęt przeciwlotniczy. Jest też pokwitowanie zarekwirowania samochodu dla potrzeb wojska oraz roweru produkcji polskiej „Łucznik”³¹.

Z lat 1942-1943 pochodzi zbiór wierszy żołnierza AK Tadeusza Majcherczyka, pasiaka obozowy Adolfa Wajncetela i 6 jego rysunków wykonanych w obozie. Do tej grupy należy zaliczyć 2 kenkarty oraz 16 kart na żywność przekazanych przez rodzinę Kosterskich³².

Zachowało się niewiele eksponatów związanych z dziejami kieleckiego handlu i rzemiosła. Być może stało się tak dlatego, że w mieście przede wszystkim produkowano towar nietrawny; ubrania, buty, cholewki, futra, drobne narzędzia wreszcie produkty żywnościowe. Ale i tu możemy natrafić na prawdziwe rarytasy jak szklana solniczka z napisem: *J. Hönigmann Kielce*, (numer MNKI/H/4559) – znani kieleccy kupcy Jan i Maciej Hönigmannowie prowadzili od XIX w. w centrum miasta hotel.

Interesującym eksponatem jest przywilej dla cechu kowalskiego biskupa krakowskiego Bernarda Maciejewskiego z 1601 roku (numer MNKi/H/1948). Z roku 1825 pochodzi konsens Komisji Województwa Krakowskiego dla Ignacego Smońskiego na handel towarami korzennymi w obrębie Kielc. Z rzemiosłem związane są również dwa dyplomy czeladnicze; pierwszy wydany przez „Zgromadzenie Introligatorów” Janowi Papajowi, drugi, wydany przez Cech Kowali Wawrzyńcowi Cheibusowi, numery (MNKi/H/2020, 2033).

Szanujące się firmy starały się, aby ich dokumenty i rachunki były reklamą. W zbiorach zachował się ozdobny rachunek wystawiony przez „Hotel Polski” 1903 roku, z reklamą Domu Handlowo-Rolniczego L. Engemanna. Ciekawie pod

³⁰ Tamże, 119, 2424/2, 2425

³¹ Tamże, 272, 273, 274, 1839

³² Tamże, 1863

względem graficznym prezentuje się karta wstępu na posiedzenie Okręgowego Zjazdu Rzemieślniczego woj. kieleckiego z sierpnia 1922 roku³³. *Wścigiem pracy do potęgi jutra* – to hasło zamieszczono na sztandarze Kolejowego Przystosowania Wojskowego PKP w Kielcach, pochodzącego z połowy lat 20. XX wieku (numer MNKi/H/3321). Z kielecką koleją związany jest rozkład jazdy pociągów z 1885 roku, na trasie Iwanogród-Dąbrowa Górnicza oraz przepustka z czasów wojny 1920 roku dla inżyniera Z. Kisterskiego, upoważniająca go do swobodnego poruszania się po stacji Kielce (numery MNKi/H/3321, 1186, 2335).

Z zakładów metalowych w Białogonie pochodzi XIX-wieczny postument zeliwny z wizerunkiem kowala. Integralną częścią postumentu jest popiersie Stanisława Staszica wykonane wg projektu artysty Jakuba Tatarkiewicza. Z kamieniołomów „Kadzelnia” należących do rodziny Ehrlichów zachowała się jedynie tablica informacyjna z lat 1918-1939 z napisem *Zakłady Przemysłowe Kadzelnia S.A. Dyrekcja i Biuro*³⁴.

Kielce mimo że początkowo posiadały tytuł miasta wojewódzkiego, a potem miasta gubernialnego, były przez cały XIX wiek grodem zaniedbanym – bez wodociągów i kanalizacji, trapionym pożarami i epidemiami. W tych warunkach dużego znaczenia nabierały wszelkiego rodzaju działania społeczne i charytatywne. Odnosi się to zarówno do instytucji, jak i ludzi. Do interesujących eksponatów w tym względzie można zaliczyć sztandar ufundowany Kieleckiej Straży Ogniowej w 1923 roku (w 50. rocznicę istnienia), wręczony przez Zarząd Główny Związku Floriańskiego w Warszawie, gablotę z odznakami strażackimi, hełm z końca XIX wieku z herbem Kielc oraz hełm z 1937 roku wyprodukowany przez Hutę „Ludwików”, dokumenty ubezpieczeń od klęski ognia (numery MNKi/H/2091, 2886, 2384, 414, 2333, 2596).

Ciekawie prezentuje się zbiór dokumentów po kupcu kieleckim Ignacym Smolińskim, który angażował się w liczne akcje w latach 1830-1847. Dział Historii posiada w zbiorach zaproszenia: z 19 maja 1830 roku do udziału w zbiorce „jałmużnej”, z 24 czerwca 1831 r. do udziału w tworzeniu „Komitetu Lazaretowego” oraz listy Rady Opiekuńczej Szpitala Kieleckiego z lat 1833-1836 informujące Smolińskiego, że jest członkiem Rady Szpitalnej. List naczelnika powiatu kieleckiego z 1847 roku zaprasza adresata do komisji wydającej „zupę runforcką” oraz kupon loterii na szpital św. Aleksandra i zaświadczenie o udziale w komitecie walki z cholera³⁵.

Pod numerami MNKi/H/147, 2609, 3582/1-10 znajdują się cegielki z okresu I wojny i XX-lecia międzywojennego wydawane i sprzedawane przez Polski Czerwonony Krzyż, zeton „Ratujcie Dzieci” rozprowadzany przez Kielecki Komitet Ratunkowy oraz dokumenty Komitetu Pomocy Zimowej Bezrobotnym.

W tym też czasie kilka kieleckich zakładów metalowych pracowało na rzecz polskiej armii. Niestety, z produkcji ocalały resztki. Zabezpieczono cztery szable kawaleryjskie wzór „34”, które używano w latach 1936-1939. Produkowały je zakłady SHL. Ponadto zakupiono trzy główne, w tym jedną z pochwą³⁶. Za ciekawostkę można uznać odkówkę głównej, jeszcze nie szlifowaną i kabłąk w stanie półsurowym odlaną w mosiądzu. Z tego samego zakładu pochodzą dwa

³³ Tamże, 3095, 2330, 2331

³⁴ Tamże, 862, 269, 2534

³⁵ Tamże, 2022-2024, 2026-2030, 2033

³⁶ MNKi/B/42, 78, 162

hełmy wojskowe wzór 1931, których pierwsze egzemplarze weszły w użycie w 1933 roku. Jeden z nich ma dobrze zachowaną strukturę farby, tzw. salamandrę, numer (MNKi/B/655); uzyskiwano ją przez dodawanie do farby tartego korka.

Z drugiej wielkiej fabryki metalowej „Granat” zachował się korpus granatu obronnego z charakterystycznymi nacięciami, które znacznie zwiększały pole rażenia. Korpus granatu pomalowany zieloną farbą sygnowany jest znakiem błyskawicy w kole³⁷.

W latach 2002-2003 zbiory Działu Historii powiększyły się o dary przekazane przez Irenę i Mariana Ney-Bigo, związane w dużej mierze z generałem Juliuszem Zulaufem. Z Kielcami związane są fotografie przedstawiające oficerów 2 i 4 PP Legionów, szable i hełm z zakładów „Ludwików”. Zbiory zostały wpisane pod numery MNKi/H/5414-5489 oraz MNKi/B/618-691.

W 2003 roku Gabinet Numizmatyczny stał się częścią Działu Historii, zachowano jednak osobne Księgi Inwentarzowe. Znajdują się tu kolekcje monet, banknotów oraz medali. Część pochodzi z darowizn, część z zakupów. W ostatnim czasie głównie z darowizn. Znakomicie prezentuje się zbiór medali, w którym spora część związana jest bezpośrednio z Kielcami.

W 1817 roku uruchomiona została w Białogonie huta im. Aleksandra. Wydarzenie to uczczono wybiciem w brązie i srebrze medali projektu Franciszka Ksawerego Stukhardta. Medale wybito w mennicy warszawskiej w brązie. Widnieje na nim popiersie cara Aleksandra I, w otoku napis „Dawca Pokoju Narodów. Wskrzesiciel Polski”. Na awersie budynek huty na tle słońcem oświetlonych skał i napis „Huta Aleksandra w Białogonie 1817”, w otoku „I kruszcom Polski zajaśniało słońce”. Z końcem XIX w. wykonano wiele kopii tego medalu, głównie w żelazie i mosiądzu. Muzeum zgromadziło wszystkie wspomniane rodzaje³⁸. W 1898 roku Kielce były organizatorem wystawy rolniczo-przemysłowej. Z tej okazji został wybity w cynie srebrzonej medal projektu Kazimierza Lipczyńskiego. Na awersie obok sylwetki rolnika i robotnika, napis w otoku „Pamiętka z wystawy rolniczo-przemysłowej w Kielcach 1898”. Na rewersie herb guberni kieleckiej zwieńczony koroną otoczony liśćmi dębu, w otoku identyczny napis jak na awersie, tyle że w języku rosyjskim³⁹. Niezwykle rzadkim eksponatem jest odznaka Kieleckiego Towarzystwa Cyklistów wykonana w brązie i pokryta emalią (MNKi/H/4647).

Okres międzywojenny nie jest reprezentowany żadnym medalem, stały się one modne dopiero po wojnie. Możemy spotkać medale bite zarówno przez mennicę, jak i większe zakłady przemysłowe. Projektowane były przez znanych artystów plastyków, m.in. Zygmunta Kaczora, Stefana Dulnego, Henryka Papierniaka, Piotra Wollenberga, Czesława Łagowskiego, a także plastyków zakładowych; zwłaszcza z „Polmo-SHL”, czyli dawnego „Ludwikowa”. Twórczość Z. Kaczora prezentowana jest w zbiorach działu 7 medalami, z których za najciekawsze należy uznać „IX wieków Kielc”, „800-lecie katedry kieleckiej”, „Kielecka Szkoła Krajobrazu” (bite w brązie) oraz „Stefanowi Żeromskiemu w 50. rocznicę zgonu” (tombak złocony). Twórczość S. Dulnego prezentowana jest 15 pracami. Są to medale związane m.in. ze 150. rocznicą Szkoły Akademiczno-

³⁷ Tamże, 248

³⁸ MNKi/N/3203-3205

³⁹ Tamże, 3209, 3213, 3214

-Górnicy, 15-leciem Rozgłośni Kieleckiej, 25-leciem Liceum Sztuk Plastycznych, 30-leciem Szkoły Muzycznej. Na uwagę zasługują 3 prace H. Papierniaka, przede wszystkim wysoko ceniony jest medal z okazji 60-lecia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kielcach⁴⁰. P. Wollenberg prezentowany jest jedną pracą „Słowo Ludu Swaim Przyjaciołom – 1971”, podobnie sytuacja ma się z Cz. Łagowskim, który projektował medal „V Miejska ZOS, Kielce 1974”. Pojedynczymi pracami zaznaczają swą obecność także: Bolesław Cetner, Antoni Bielecki, Anna Grabiwoda.

Medale „Oddział Wojewódzki PZU w Kielcach 1978” czy „Zarząd Wojewódzki PKS w Kielcach” nie posiadają sygnatur projektantów. Zdawano sobie chyba sprawę z faktu, że bite w warunkach zakładów pracy mają znikomą wartość artystyczną. Są jednak ważne ze względów dokumentacyjnych. W 2004 roku do zbiorów został przekazany medal odlany z okazji „XV-lecia powstania i działalności Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, Koło nr 1 w Kielcach”. Zaprojektowany przez byłego porucznika Jana Dubaja, odlany w pracowni Jacka Guzery (nr MNKi/N/3395/1-2).

Muzeum Narodowe w Kielcach zleciło mennicy wybite medale z okazji 70 i 75-lecia istnienia Muzeum, wybito też medal z okazji 20-lecia Muzeum Lat Szkolnych Stefana Żeromskiego⁴¹. Medale projektowali Stanisława Wątróbska i Józef Stasiński. MNKi zbierało także ordery, medale, odznaki pamiątkowe i oznaki rozpoznawcze. Ogółem w Dziale Historii zgromadzono ponad 80 odznaczeń polskich i 35 innych państw⁴², duża ich część związana jest z Kielczanami. Do najcenniejszych należy Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski nadany w 1921 roku Tadeuszowi Szymonowi Włoszkowi⁴³. W 1977 roku pułkownik Ludwik Domoń walczący w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie przekazał swoje archiwum, w tym kilkadziesiąt odznaczeń i odznak. W zbiorach znalazły się m.in. odznaczenia: „Medal Wojska 1939-1945 PSZ/Z”, „Gwiazda za Italię”, „Gwiazda 1939-1945”, „Medal Obrony”, „Order Rycerski Korony Włoch”⁴⁴. Rarytasem kolekcjonerskim jest odznaka 4 Pułku Piechoty Legionów stacjonującego na Bukówce⁴⁵.

Należy zwrócić też uwagę na tłoki pieczętne. Aktualnie kolekcja liczy 68 pozycji, w tym 8 z zasobów muzeum PTK sprzed 1939 roku, 17 związanych jest z PTK, chociaż brak ich było w inwentarzu z lat 1908-1939. Pozostałe to zakupy lub dary. W kolekcji można wyróżnić tłoki pieczętne otrzymane od osób fizycznych i osób prawnych. Jan Główka w tej ostatniej grupie wymienia podgrupy: tłoków osobowych, monogramowych, władz, urzędów państwowych, wojskowe, powstańcze, samorządowe, cechowe, kościelne i instytucji użyteczności publicznej⁴⁶. Do najciekawszych w tej branży możemy zaliczyć pieczęć lekarza więzien-

⁴⁰ Tamże 2862, 3096, 221, 1483, 1396, 8204, 1661, 3016, 3046, 3057, 2819, 2830

⁴¹ Tamże, 1267, 1268

⁴² K. Urbański, *Ordery, medale, odznaki pamiątkowe, oznaki rozpoznawcze w zbiorach muzeów państwowych województwa kieleckiego*, „Rocznik MNKi” 1985, T. 14, s. 160

⁴³ MNKi/H/118

⁴⁴ Tamże, 2815, 2816, 2814, 2813

⁴⁵ MNKi/H/4820

⁴⁶ J. Główka, *Tłoki pieczętne w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach*, „Rocznik MNKi” 1992, T. 14, s. 242

nego Kielc z lat 1837-1841 oraz 6 tłoków sądowych, w tym Prezesa Sądu Powiatowego w Kielcach Ośrodka Zamiejscowego Sądu Wojewódzkiego w Kielcach⁴⁷. Tłok pieczętny miasta Kielc z XVIII i XIX wieku do laku, wykonany w brązie nr (MNKi/H/2). Dalej, tłok pieczętny do tuszu Wydziału Żywnościowego magistratu z 1918 roku (nr MNKi/H/1935), tłok mosiężny do laku Zgromadzenia Kupieckiego z 1. połowy XIX wieku (nr MNKi/H/4). Na szczególną uwagę zasługuje tłok pieczętny z ołowiu z okresu powstania styczniowego z godłem Polski, Litwy i Zmudzi z napisem „Rząd Narodowy, Równość, Wolność, Niepodległość”⁴⁸. Zachowało się też 6 stempli gumowych Muzeum Świętokrzyskiego PTK wykonanych po 1936 roku, gdy postanowiono muzeum PTK nadać imię Świętokrzyskiego⁴⁹.

Reasumując można stwierdzić, że same zbiory eksponatów w Dziale Historii mogą posłużyć jako solidna baza pod Muzeum Historii Miasta.

⁴⁷ MNKi/H/3798-3803

⁴⁸ Tamże, 1791

⁴⁹ Tamże, 157-161

*MATERIALS CLOSELY RELATED TO KIELCE (KIELECCIANA)
IN THE COLLECTION OF THE DEPARTMENT OF HISTORY MNKI
- THE OUTLINE OF THE SUBJECT*

Materials closely related to Kielce (kielecciana) in the collection

The prospect of establishing a self-depending Museum of Kielce History or a department of the National Museum related to the history of the town, based on the collections of the national Museum in Kielce, caused the necessity for analyzing the exhibits connected with Kielce. It appeared that they are mostly in the Department of History.

We can find there maps and iconography – paintings, photographs and postcards. Very important are the archival finding aids, among them: society statutes, coverage of events of the town institutions and files concerning schools. It is worth paying attention to press and posters related to the period of World War I.

Very interesting are materials concerning World War II, among them some referring to Polish Home Army (Armia Krajowa) and to soldiers who stayed in the West.

The Department also possesses a big collections of medals which were designed by the local artists. A collection of stamps is very interesting, too. To sum up we may say that the collection of exhibits in the Department of History can be treated as a firm base for the Museum of Kielce History.